

Lähde aikamatkalle Jokioisten kartanopuistoon!

Merja Hartikainen, Hannu Ojanen ja Juha Heikkilä, MTT

Humppilasta pääsee Jokioisiin höyryveturin vetämässä vaunussa. Matka taittuu hitaasti, mutta samalla ennättää nauttimaan Lounais-Hämeen vehmaista maisemista ja kuulee konduktöörin kertomia tarinoita entisajan elämästä. Määränpää, Jokioisten kartano, on kävelymatkan päässä junan päätepysäkiltä.

Jokioisten kartano perustettiin 1500-luvulla. Kartano avaa näkymän 1700- ja 1800-lukujen hämäläiseen kulttuurihistoriaan. Päärakennus lepää keskellä englantilaistyyppistä maisemapuistoa ja suuret, valkoiset talousrakennukset seisovat päärakennuksen lähellä ylväänä rivissä kertoen kartanon entisaikojen mahdista.

kuvat: Merja Hartikainen

Jokioisten kartanon talousrakennusten takana on kaunis kujanne.

Valtio osti kartanon vuonna 1918, ja nykyisin se on MTT:n hallintorakennus. Kartanopuisto on yleisölle avoin ympärivuotisesti, ja Tapulimakasiinissa voi kesäisin tutustua Jokioisten kunnan järjestämiin taidenäyttelyihin. Kartanopuistosta johtaa kaunis polku Elonkiertoon, maatalouden esittelypuistoon.

Loimijoen toiselle puolelle, lähelle Elonkiertoa, on nousemassa uudenlainen hedelmä- ja marjakasvien esittelypuisto, jossa kävijä saa maistellen tutustua monenmoisiin syötäviin kasveihin. Tämä Ferrarian Rinne valmistuu vuonna 2008.

Kartanopuiston monta elämää

Jokioisten kartanomiljöön luojina voidaan pitää **Gustav Reuterholmia** ja **E.G. von Willebrandtia**. Reuterholm omisti kartanon 1773 - 1791 ja hän perusti hyötykasveihin keskittyneen barokkipuutarhan. 1780-luvulla perustetussa hedelmätarhassa kukkii yhä yli satavuotiaita omenapuita. Kartanon seuraava omistaja E.G. von Willebrand (omistaja 1791 - 1809) rakennutti useimmat kartanon rakennuksista nykymuotoonsa. Hän oli innokas puutarhojen ystävä ja mullisti kartanopuiston englantilaistyyppiseksi maisemapuistikoksi, jossa oli huvimajoja, puusohvia ja koristekasvillisuutta.

Rahvas ei aikoinaan voinut ymmärtää, mitä hyötyä kartanoiden ja pappiloiden puistoista ja puutarhoista oli. Koristekasvit sekä hedelmä- ja marjapensaat levisivät kuitenkin vähitellen torppienkin pihoille. Jokioisten kartanoisännistä Gustaf Reuterholm harjoitti kansanvalistustyötä panemalla torppareiden vuokrasopimukseen vaateita esimerkiksi lehtipuiden istuttamiseksi. Vielä 1900-luvun alussa Jokioisten kartanon isäntä **Johan Mannerheim** vaati torppareita pitämään pientä trekolia eli puutarhaa.

Juha Heikkilä

Jokioisten kartanon päärakennus

Joitakin koristekasveja kasvaa siellä täällä kartanopuiston reunoilla merkkeinä. vanhemmista istutuksista. Kuvassa punalehtiruusu (*Rosa glauca*).

Onko puutarhassasi kartanon kasveja?

Entisaikaan kasveja ei ostettu puutarhamyymälöistä, vaan ne saatiin naapureilta ja tutuilta. Monia kartanon kasveja lienee vuosien kuluessa istutettu torppien ja muiden lähialueen pihojen puutarhoihin ja monet ovat säilyneet nykypäiviin asti. Karkulaiskasveja onkin kuulutettu lehdessä, esitelmillä ja ilmoituksilla. Saaliiksi on saatu puutarhakasveja, joiden ikä on 50 - 100 vuotta. Samalla on kerätty vanhojen kasvikantojen tarinoita, jotka on tarkoitus julkistaa myös yleisölle.

Kartanopuistossa on ollut aikoinaan suuri puutarhakasvien geenivaranto, josta nykyistutuksissa on jäljellä vain rippeet: omenapuut, koristepensaita ja jaloja lehtipuita. Vuonna 2005 MTT käynnisti hankkeen ”Jokioisten kartanopuiston ja lähialueiden puutarhakasvien kulttuurihistoriallinen inventointi ja opetuspuiston perustaminen”. Hanke on Suomen kansallisen kasvigeenivaraohjelman koordinoima, ja sen päätavoitteena on opetuspuiston perustaminen Jokioisten kartanopuistoon.

Jäljellä kymmenkunta omenalajiketta

Pia Kurki teki Kartanopuistosta vuosina 2002 ja 2003 historiallisen inventoinnin, jota täydensi vuosien 2005 ja 2006 aikana tehty nykykasvillisuuden inventointi. Inventoinnissa puiston laitamilta ja kartanon lähialueelta löytyi ruusuja, liljoja, koristepensaita ja perennoja yhteensä noin sata eri lajia. Osa on kartanon lähialueen uustulokkaita ja osa kartanopuiston alkuperäiskasvillisuutta.

Inventointien tulokset yhdistämällä kasvien tiedoista muodostettiin paikkatietokanta, jossa kullakin kasvilla on tarkka sijainti ja tyypilliset ominaisuustiedot. Kasvit on eritelty vielä puihin ja pensaisiin, joista puut ovat tietokannassa kukin omana yksilönään ja pensaat tietyn alueen kattavana pensasryhmänä. Paikkatietokanta mahdollistaa kasvien tietojen nopean hakemisen sijainnin tai jonkin ominaisuuden tai niiden yhdistelmän perusteella. Kasvien ominaisuustietona on tällä hetkellä kasvin laji, ikä ja kunto, joiden lisäksi on omenapuista tallennettu myös lajiketiedot.

Kartanopuiston omenapuiden lajikkeet selvitettiin dna-tutkimuksella. Puiston vanhin 100 - 150-vuotias omenapuu on Mustialan Iso Venäläinen, muita lajikkeita ovat Syysjuovikas, Sokeri-Miron, Valkeakuulas, Antonovka, Kaneliomena, Moskovan Päärinäomena, Åkerö, Anisovka ja Mustialan Valkea.

Kulje kasvireittiä kartanopuistossa...

Tänä kesänä kartanopuistossa voi kulkea kasvireittiä, jonka varrella useimmat inventoidut kasvit sijaitsevat. Kukin laji tai lajike on merkitty nimikyltillä ainakin kertaalleen. Puisto sopii

myös koulujen biologian opetukseen, koska puistossa ja sitä ympäröivässä puistometsässä kasvavat lähes kaikki suomalaiset havu- ja lehtipuut.

Inventoimalla ja kuuluttamalla löytyneitä kasveja on kerätty Wendlan Puutarhaan, kartanon vanhan navetan taakse. Kasvitarhan kunnostaminen tarkoitukseen sopivaksi aloitettiin kesällä 2006 ja työ jatkuu tänä vuonna. Wendlan Puutarhasta tulee Jokioisten kartanokasvillisuuden yleisölle avoin näytemaa, jossa vanhojen kasvikantojen lisäksi ovat esillä MTT:n kehittämät FinE-merkinnän saaneet puutarhakasvit.

...tai tutustu kasveihin ja rakennuksiin netissä

Osana MTT:n monimuotoisuussivustoa ovat Jokioisten kartanopuisto -sivut, joilla voi tutustua esimerkiksi puiston historiaan ja hedelmälajeihin. Suosituimmalla sivulla saa karttaa klikkaamalla tietoa kartanon rakennuksista. Sivustolle pääsee osoitteella www.mtt.fi/kartanopuisto .

Kartanon sivuille lisätään vielä esimerkiksi kartanon vanhoja karttoja, tietoa ja tarinoita kuulutusten avulla löytyneistä kasveista ja tietoa puiston puista. Nettisivustoa voivat hyödyntää kartanoista kiinnostuneet ihmiset, puutarhojen ystävät, matkailijat, opettajat, koululaiset ja retkeilijät.

Lisätietoja: merja.hartikainen@mtt.fi
puh. (03) 4188 2476

Torpparipatsaan luona kukkii vanha japaninlikusterinsyreeni (*Syringa reticulata*).